

SANAT EĞİTİMİNİN AMACI

Uzman Mücahit BORA
Dokuz Eylül Üniversitesi
Buca Eğitim Fakültesi
Resim-İş Eğitimi Bölümü
Araştırma Görevlisi

ÖZET

Bu makalede, sanat eğitiminin ne olduğu neyi amaçladığı ve eğitimde sanatın önemi, başka bir deyişle "sanatla eğitim" konusu tartışılmaya çalışılmıştır.

SUMMARY

In this article, it has been tried to discuss what art education is, what is aims and what kind of significance art has in education, in other words, the subject of the education through art.

Konumuzun başında hemen belirtmemiz gereken önemli bir nokta; plastik sanatlar, süsleyici ve dekoratif işlevi olan, keyfi bir etkinlik değildir. Sanat, duyu ve düşünce arasındaki karşılıklı ve iç içe geçmiş bağlantıyı vurgular. Onun için sanat, hem öğrenme sürecinin, hem de gelişim sürecinin etkin yardımcı olabilir. İnsanın iki önemli yönü olan "duygu" ve "düşünce" yönünün uyumunun sağlanması, bir anlamda eğitimin de temel amaçlarından olduğuna göre, sanat, özgün ve yaygın eğitimde yer aldığı anda, tüm eğitim süreçlerini daha etkili kılacak bir güce sahip olduğu görülecektir.

Sanat eğitiminin ne olduğu sorgulamasını, birçok eğitimci, felsefeci, pedagog, sanat eğitimcisi yapmış, kendince tutarlı, etkin bir görüş ve tanımlama getirmeye çalışmıştır. Sanat eğitimi, başka bir deyişle "sanatla eğitim" görüşünü, kimileri Platon'a kadar götürmekte, kimileri ise ancak, 20.yüzyılda sözkonusu edilebilecek bir öneme kavuştuğunu ileri sürmektedirler.

İster Platon'dan başlayarak günümüze değin tartışıla gelsin, ister 20.yüzyılda sözkonusu edilmiş olsun; sanat eğitiminin önemi ve gerekliliği günümüzde çok çarpıcı bir biçimde kendini kabul ettirmiştir. Bilimde, sanatta, sporda, eğitimde gelişmenin ve ilerleyebilmenin temel koşulu sanat eğitimidir. İnsanların düşünsel ve duygusal uyumunun sağlanmasında, daha mutlu ve üretken bir toplum oluşturmada; sanat eğitimi, bugün en etkin görevi üstlenmiş durumdadır. Sanatın, bilimin ve sanat eğitiminin önemini özümseyememiş bir eğitim sistemi ve eğitimci kadrosundan birşeyler beklemek hayalperestlik olur.

Sanat eğitiminin ne olduğu ve neyi amaçladığı konusundaki görüşlerini, İnci San şöyle anlatıyor: "Bugün sanat eğitimi denince, yalnızca bir öğretim dalı değil, eğitim ve öğretimi tümü ile kapsayan ve onları yenileyen bir uygulama, düşünüş ve davranış anlaşılmalıdır. Genel eğitimin bütünleştirici bir bileşeni ve tinsel eğitimin temeli olarak sanat eğitimi, kişiliğin uyumlu bir bütün olarak gelişimi sürecinde, kişideki yaratıcı ve üretici güçlerin gözetilip geliştirilmesini amaçlar". (1)

Suut Kemal Yetkin'in dediği gibi, "bilimsel yöntem insan oluşumunun bir yönünü işliyor, eğitiyorsa, diğer yönünü de sanat eğitimi işlemelidir. Çünkü insan yalnız akıl ve zeka değildir, aynı zamanda ve (belki de) herşeyden önce duygunluktur. Yaşayışımız boyunca edindiğimiz deneylerin niteliğini değerlendirmemize olanak veren duyum ve duyguları bir yana bırakamayız. Onlar da akıl ve düşünce gibi, iç varlığımızın vazgeçilmez parçalarıdır... Gerçekçi bir eğitim, bilim ve sanatın ayrılmaz işbirliğine dayanmalıdır. İnsanda köklü bir gereksinimi karşılayan sanatın, kişiliği eğiten en önemli etmenlerden biri olduğu unutulmamalıdır". (2)

Önemle belirtilmesi ve ayırılması gerekli diğer bir konu da şudur ki; sanat eğitiminin amacı "sanatın biçimsel sorunlarını çözmek" değildir. Başka bir biçimde söylersek, sanat eğitiminin amacı, herhangi bir sanat dalında sanatçı yetiştirmek değildir ve herhangi bir sanat dalında o sanatın sorunlarını incelemek, çözmek ve öğretmek değildir.

Sanat eğitiminin temel amacı "sanatsal yöntemlerle eğitimidir". Gerek sanatçıda gerek sanat eseriyle karşılaşılıp onu değerlendirende harekete geçen tüm zihinsel yeti ve süreçleri, duyu, duyma, algılama, imgeleme, düşünme, düşünme, anma, çağırışım gibi güçleri yaratıcı ve üretken kılacak biçimde eğitmektedir.

Herbert Read, eğitimde en önemli hususlarından birisinin, psikolojik yönelişleri, ruhsal tutumları bilmek olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre estetik duyarlılığın eğitilmesi, eğitimin en önemli ve temel görevlerinden biridir. Read'ın kuramınca tüm anlatım ve kendini ifade biçimleri, şiir ve edebiyat, müzik ya da sözlü diğer anlatım biçimleri ve gerçekliğe bütünleştirici biçimde yaklaşan her çeşit form, estetik eğitimin kapsamına girerler. Yani amaçlanan, bilincin, zekanın, yargılama ve usavurma güçlerinin aslında dayalı olduğu tüm duyuların ve duyguların eğitimidir. Read'e göre, ancak bu duyular dış dünya ile uyumlu bağlantı ve ilişkiler içine konabilirse bütünleşmiş bir kişilik oluşabilir. Demek ki sanat eğitimi kavramıyla, salt görsel ve plastik alandaki eğitim değil, tüm ifade biçimlerini kapsayan bir eğitim anlaşılmalıdır". (3)

Sanat eğitimi yalnız kuramsal sorunlarla değil, sanatın ve estetiğin yaratıcı düşünceden, ürün vermeye ve eleştiriye kadar uygulamadaki tüm sorunları ve bunların çözümleriyle de yakından ilgilidir. Bireyin görsel yetileri ve görsel biçimler yaratma yetileri bakımından gelişmesindeki etkili yöntemleri araştırır, saptanan amaca göre en uygununu bulur.

Sanat ve estetik eğitiminin, genel anlamdaki eğitim sürecinde, bütünlüğü sağlayan önemli bir eğitim aşaması olduğunu önemle vurgulamak gerekmektedir.

1) İnci San, Sanatsal Yaratma-Çocukta Yaratıcılık, 2. baskı, İş Bankası, Kültür Yayınları, Ankara 1979, s.3.

2) Aktaran :İnci San, a.g.e. ss.2-3.

3) İnci San, Sanatsal Yaratma, Çocukta Yaratıcılık, a.g.e. s.b7.

Olcay Kirişoğlu, bir makalesinde sanat eğitiminin önemini şöyle dile getiriyor: "bir kişiye "eğitilmiş insan" diyebilmek için o kişinin çok yönlü yeteleri bakımından gelişmiş, estetik ve pratik değer yargılarına sahip, bilgisini ve beceresini geliştirmeye hazır insan olarak yetişmiş olması gerekir. Eğitim görmüş insanla, yalnız zihinsel olarak eğitilmiş insan arasındaki ayırım, insanın bütün öteki yeteleri yanında görsel ve sanatsal yetelerini de gelişmiş olmasında gözlemlenir (4)

Bir toplumun kültür düzeyini, o toplumun yetişmiş sanatçıların ve sanattan anlayan, değer yargıları gelişmiş kişilerin çokluğu belirler. Böylesi insanların sayısını çoğaltmak, dolayısıyla, toplumumuzun kültür düzeyini yükseltecek, sanatta, bilimde sporda, toplum yaşayışında ve her türlü gelişmede; bu değişim ve gelişim dinamiğini sağlayacak olan, ancak ve ancak, sanat eğitimidir.

Bu anlamdaki bir sanat eğitiminin amaçları Herbert Read'e göre şunlar olmalıdır:

- a)Tüm algı ve duyum biçimlerinin doğal yoğunluk ve yeğinliğini korumak;
- b)Bu çeşitli algı ve duyum biçimlerinin birbirleriyle ve çevreyle bağlanışında uyum sağlamak;
- c)Duyguların anlaşılabilir, paylaşılabılır biçimde anlatımı;
- d)Zihinsel yaşantıların anlaşılabilir biçimde anlatımı (yoksa bu yaşantılar kısmen ya da tamamen bilinç dıőı kalacaklardır);
- e)Düşünce ve düşüncelerin istenen biçimde anlatımı. (5)

Olcay Kirişoğlu'nun görüşüne göre de, sanat eğitiminde uyulması ve uygulanması gereken ilkeler şunlar olmalıdır: "Sanatta öğrenme gerçek bir yaratma süreci içinde olur. Bu sanatçıların yaratma sürecine eş bir çalışmalar bütünüdür. Bir öğrenci sanat öğreniyorsa, o bir sanatçıdır. Onun için sanatçı gibi çalışarak sanatı öğrenmek, her türlü öğretim biçiminden daha kolaydır.

Sanatçı gibi çalışmak ve sanatçı gibi üretmek demek;

- a)Gereci, nitelikleri ve olanaklarıyla öğrenmek,
- b)Gerece biçim verirken estetik bütünlüğü sağlamayı öğrenmek,
- c)Kendi çalışmalarına olduğu kadar, başkalarının çalışmalarına eleştirel bir tavırla yaklaşmayı öğrenmek demektir.

Ne sanatçı olmak yalnız yetenek işidir, ne yaratıcılık yalnız sanatçılara ve doğuştan yeteneklilere özgü bir uğraştır ve ne de sanatı tanımak, sevmek, sanatsal değerleri görebilmek tanrı vergisidir. (6)

Sonuç olarak, İnci San'ın söylemiyle, aynı yargıyı taşıdığımı belirterek bu konudaki görüşümü de dile getirmiş olacağım: "sanat eğitimi, özellikle bizim ele aldığımız biçimiyle, birey ve toplulukların sanatsal ve kültürel yetiştirilmesi ile ilgilidir. Bu yetiştirme kültürel bir biçimlendirme anlamındadır.

4) Olcay Kirişoğlu, Sanat Yazıları II, Hacettepe Üniv. Güzel Sanatlar Fakültesi yayınları, sayı 7, s.73.
5) Aktaran: İnci San, Sanatsal Yaratma-Çocukta Yaratıcılık, a.g.e. s.8.
6) Olcay Kirişoğlu, a.g.e. s.76.

Sanatçı yetiştirmeye yönelik eğitimi ve öğretimi "sanat öğretimi" diye adlandırmayı uygun buluyoruz. Anlaşılacağı gibi sanat öğretimi, geniş kapsamlı sanat eğitiminin bir bölümüdür. Sanat eğitimi, içine sanatçıyı, sanat öğretmenini ve sanat öğrencilerini de alan kitlelere dönük bir eğitimidir. (7)

Benim burada vurgulamak istediğim diğer bir konuyu çok açık bir biçimde anlatması bakımından aktarmak istediğim Pfennin'e ait görüş şudur: "eğitsel bir eylem olarak sanat eğitimi, ölçütlerini ya da görsel yögrumsal ilkelerini zamanın sanatında bulmalıdır; çünkü sanat, zamanın kültür değerlerini belgeler. Dolayısıyla çözümlenmesi yapılacak sanat, çağdaş sanat olmalıdır. Çağımızda Kübizm'den başlayarak gelişen modern sanat akımlarında ortak olarak görülen altı özellik vardır: İçerme (nüfuz) ve saydamlık, soyutlama ve somutlama, dirik (dinamik) denge, anlam araçlarının bağımsızlığı, yapısallık, vurma teknikleri". (8)

Yukarıda sayılan altı biçimleyici ilke, plastik sanatlar öğretiminde dersin konusunu oluşturur. Plastik sanatlar eğitiminde ve öğretiminde; öğretilebilir olan; biçimlendirme ilkeleri, sanat nesnesi olarak kullanılan malzemeler ve özellikleri, aletlerin kullanım olanakları, tekniklerdir. Bunların dışında kalan; çoğu kere tanrı vergisi, insanüstü sezgi gücü, düşünme ve kurgulama yetisi, görme ve yansılayabilme becerisi gibi yeti ve yetenekler; plastik sanatlar öğretim yöntemleriyle kişiye kazandırılmaz.

KAYNAKLAR

- KIRIŞOĞLU Olcay, *Sanat Yazıları II*, Hacettepe Üniv. Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, Sayı 7, s.73.
- SAN İnci, *Sanatsal Yaratma-Çocukta Yaratıcılık*, 2. baskı, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1979, s.3.
- SAN İnci, *Sanat Üzerine*, makale, Hacettepe Üniv. Güzel Sanatlar Fak. yayınları, 3. Hacıyan Yayınevi, Ankara, 1985, s.52.
- SAN İnci, *Sanat Eğitimi Kuramları*, Tan Yayınları, Ankara, 1983, ss.150-151.

7) İnci San, *Sanat Üzerine*, makale, Hacettepe Üniv. Güzel Sanatlar Fak. yayınları 3. Hacıyan yayınevi, Ankara, 1985, s.52.

8) Aktaran: İnci San, *Sanat Eğitimi Kuramları*, Tan yayınları, Ankara, 1983 ss. 150-151.